

УДК 336.717.3В. В. БОБИЛЬ^{1*}, М. С. КОРНІЛЕНКО¹

^{1*} Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. пошта vladimir_bobyl@list.ru

¹ Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. пошта kornilenko1993@gmail.com

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ, ЇХНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА

Мета. Робота присвячена розкриттю сутності депозитної діяльності банку, висвітленню особливості депозитної політики банку та шляхів підвищення ефективності управління депозитними операціями. Виявлено основні проблеми, з якими стикаються банки в процесі здійснення ними депозитної діяльності, зокрема: незгодженість активно-пасивних операцій банків, недостатність ресурсів, що акумулюються банківськими установами для забезпечення наявних фінансових потреб економіки. Окреслено основні шляхи щодо вдосконалення депозитної політики з метою досягнення максимального результату при мінімізації витрат. **Методика.** Для розв'язання завдань такого класу в роботі запропоновано застосувати системний підхід, методи раціонального вирішення проблем. **Результати.** У роботі наведено підхід, який розглядає проблему залучення депозитів в умовах кризи та її розв'язання шляхом розробки депозитної політики. Проаналізовано динаміку депозитів, залучених депозитними корпораціями, також досліджено депозити резидентів у розрізі секторів економіки. Установлено, що найбільш активним сектором економіки щодо накопичення грошових коштів на депозитних рахунках є домашні господарства та нефінансові корпорації. Розроблено основні напрямки підвищення ефективності депозитної політики банків. Результатом проведення депозитних операцій є отримання банками та їх клієнтами певних переваг. Так, розміщення грошових коштів у депозити для клієнтів банку дає можливість: отримувати стабільний дохід у національній та іноземній валюті у вигляді відсотка протягом певного часу; збільшувати суму своїх заощаджень за рахунок процентного доходу; мінімізувати ризики втрати коштів тощо. Щодо банків, то залучення тимчасово вільних коштів у депозити сприяє: підвищенню ліквідності банку; збільшенню обсягів активних операцій та формуванню їх ефективної структури; прискоренню безготівкових розрахунків; зменшенню вартості ресурсів порівняно з міжбанківськими кредитами. **Наукова новизна.** Запропоновано шляхи удосконалення, підвищення ефективності проведення депозитних операцій вітчизняними банками. **Практична значимість.** Використання наведеного методичного підходу дозволить банківським фінансовим установам збільшити кількість депозитних вкладень.

Ключові слова: ресурсна база, капітал банку, резервний капітал, нерозподілений прибуток, довгострокові зобов'язання, депозит, депозитні операції, організація депозитних операцій, депозитна політика.

Постановка проблеми

Переважна частина ресурсів банку формується за рахунок залученого капіталу, а не власного. Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій, у процесі яких використовують різні види банківських рахунків. З розвитком банківських установ йде розвиток і видів залучення коштів у банки. Тому питання депозитних операцій, їх покращення і збільшення вкладів є актуальними в умовах фінансової нестабільності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми

Значний внесок у розвиток пасивних операцій, вивчення ролі депозиту у формуванні ресурсів банку зробили відомі вчені: О. Моргенштерн, Дж. Ф. Сінкі, Й. Шумпетер, Г. І. Бірман, О. І. Лаврушин, О. Л. Смірнов, В. М. Усоскін, О. В. Васюренко.

Виклад основного матеріалу

Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає в залученні тимчасово вільних коштів

клієнтів (бізнесу та домашніх господарств) у банківську систему.

Організація депозитних операцій має здійснюватися з дотриманням певних принципів: одержання прибутку й створення умов для одержання прибутку в майбутньому; гнучка політика при керуванні депозитними операціями

для підтримки оперативної ліквідності банку; погодженість між депозитною політикою й прибутковістю активів; розвиток банківських послуг з метою залучення клієнтів.

На рис. 1 показано кількість грошових коштів та депозитів у депозитних корпораціях за період 2009–2014 рр.

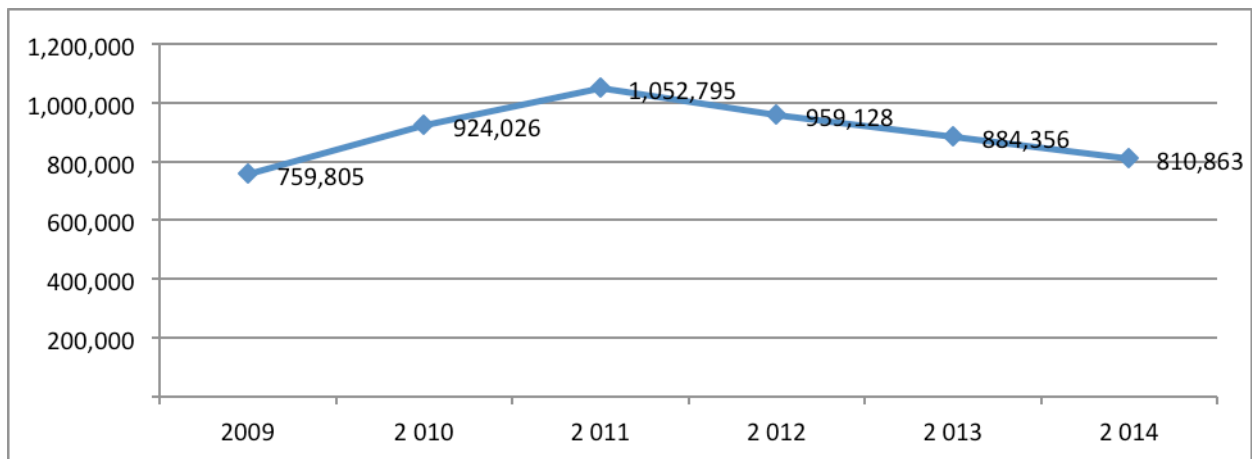

Рис. 1. Кількість грошових коштів та депозитів у депозитних корпораціях

На рис. 1 можна побачити, що за період з 2012 по 2014 рік спостерігається спад в залученні депозитів.

Депозитні рахунки можуть бути різноманітними. В основу їхньої класифікації можуть бути покладені такі критерії, як джерела внесків, їх цільове призначення, ступінь прибутковості, категорія вкладника й форми вилучення внеску.

Виходячи з категорії вкладників розрізняють депозити юридичних осіб (підприємств, організацій, інших банків) та депозити фізичних осіб.

За економічним змістом усі внески-депозити можуть бути згруповані з урахуванням категорії вкладників, за формами вилучення, за способами використання збережених коштів.

За формою використання рахунків депозити поділяються на депозити до запитання; термінові, або строкові, депозити; умовні депозити.

Для пересічного громадянина України проблема вкладення коштів зводиться до вибору між банком, кредитною спілкою та інвестиційним фондом. Але при цьому вкладення коштів на депозит у банківському секторі є найбільш поширеним.

У наш час депозити розглядаються набагато ширше – як усі можливі види й форми внесення

(залучення або розміщення) грошових коштів на рахунки банку.

Суб'єктами відносин щодо обслуговування депозитів виступають: комерційні банки, як позичальники, та підприємства (фірми, організації), банки та інші кредитні установи, фізичні особи – власники коштів, як кредитор.

У разі укладення з банком договору ощадного вкладу «до запитання» за бажанням клієнта на цьому рахунку можуть здійснюватися безготівкові розрахунки. Після закінчення строку зберігання коштів кошти з вкладного рахунка повертаються вкладникові, перераховуються на його розрахунковий рахунок або договір вважається продовженим на умовах вкладу «до запитання». Для комерційних банків вклади «до запитання» є нестабільними. Відсоткова ставка закладами до запитання завжди менше ставки за строковими депозитами.

У роботі банків із залучення депозитів важливу роль відіграє процентна політика, оскільки одержання доходів від вкладених коштів є для клієнтів суттєвим стимулом до активізації внесків. Процентна політика є одним з показників надійності й стабільності ресурсної бази банку й повинна вкладатися в рамки двох протилежних граничних вимог: по-перше, про-

центна ставка на депозити повинна бути достатньо привабливою для потенційних вкладників; по-друге, процентна ставка не повинна різко перевищувати нижню межу процентної маржі між активними й пасивними операціями банку.

Розмір депозитного проценту банк встановлює самостійно, виходячи з облікової ставки НБУ, стану грошового ринку і власної депозитної політики. Рівень прибутків за різноманітними видами депозитних рахунків різний. Найнижчі проценти банки сплачують за рахунками до запитання, оскільки вони характеризуються нестабільністю залишків.

Депозитна політика являє собою складне економічне явище, її суть необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значенні. У широкому значенні депозитна політика комерційного банку характеризується як стратегія і тактика банку при здійсненні ним діяльності щодо залучення ресурсів з метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом [4].

Депозитна політика повинна включати низку напрямів, які були б спрямовані на поліпшення її якості. Якість депозитної політики є важливим фактором, що визначає ліквідність банку. Критерієм якості депозитів є їх стабільність: чим більша частка стабільних депозитів, тим вища ліквідність. У цьому випадку ресурси не залишають банк. Усі науковці й практики відмічають, що строкові й ощадні депозити є найстійкішою частиною депозитних ресурсів, вони дозволяють здійснювати кредитування на більш тривалі строки і під вищі відсотки.

У сучасних умовах для ефективного функціонування, розвитку й досягнення цілей кожен банк розробляє свою власну депозитну політику. Механізм формування депозитної політики включає низку етапів, які спрямовані на виконання мети і завдань, що стоять перед банком. Кожен з етапів безпосередньо пов'язаний з іншими і є обов'язковим для формування оптимальної депозитної політики і правильної організації депозитного процесу:

1-й етап – постановка цілей і визначення основних завдань депозитної політики, тобто проведення діяльності, орієнтованої на залучення оптимального обсягу грошових коштів (за строками і валютами), необхідного й достатнього для роботи на фінансових ринках за умови забезпечення мінімального рівня витрат;

2-й етап – розробка відповідних процедур залучення ресурсів, яка визначає конкретні схеми, заходи, інструменти маркетингу для залучення грошових коштів юридичних та фізичних осіб шляхом прямої чи прихованої реклами;

3-й етап – організація контролю й управління в процесі здійснення депозитних операцій з метою уникнення або зменшення ризиків, які виникають при здійсненні депозитних операцій.

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та напрямки їх вирішення:

1. Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого:

- розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;

- розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування клієнтів;

- використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.

2. Використання цінових методів залучення ресурсів, зокрема формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.

3. Використання нецінових методів залучення ресурсів:

- розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг; комплексне обслуговування; додаткові види послуг за вкладками; розширення філіальної мережі;

- залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг.

Висновки

Депозитна політика являє собою концепцію організації депозитних відносин, постановку завдань у частині залучення ресурсів, а також практичних заходів щодо її реалізації.

Формування чіткої та гнучкої депозитної політики банку є необхідною умовою раціо-

нальної організації діяльності банку у сфері залучення депозитів та відповідних відносин між банком та його вкладниками.

Аналіз тенденцій, що спостерігаються в практиці залучення тимчасово вільних коштів клієнтів банку на депозитні рахунки, та проблем дає можливість визначити напрямки підвищення ефективності проведення депозитних операцій вітчизняними банками, серед яких:

застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування (NOW-рахунки);

впровадження новітніх банківських технологій та покращення за рахунок цього якості обслуговування клієнтів;

розробка ефективної процентної політики, яка є основним мотивуючим чинником при виборі банку клієнтом;

активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;

розширення спектра строкових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, що перебувають на рахунках підприємств;

поширення практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади з огляду на те, що вони є найстійкішою частиною мобілізованих банком ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюлетень НБУ – 2014. – № 1. – С. 79, 100.
2. Версаль, Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України / Н. І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 89–95.
3. Гладких, Д. Структура та динаміка зростання банківських пасивів, або колективний портрет українського вкладника / Д. Гладких // Вісник НБУ. – 2010. – № 12. – С. 34–38.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

В. В. БОБЫЛЬ^{1*}, М. С. КОРНИЛЕНКО¹

^{1*} Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. (056) 373-15-69, эл. почта vladimir_bobyl@list.ru

¹ Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. (056) 373-15-69, эл. почта kornilenko1993@gmail.com

ДЕПОЗИТНЫЕ ОПЕРАЦИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ, ИХ ОРГАНИЗАЦИЯ И ДЕПОЗИТНАЯ ПОЛИТИКА

Цель. Работа посвящена раскрытию сущности депозитной деятельности банка, освещению особенностей депозитной политики банка и путей повышения эффективности управления депозитными операциями. Выявлены основные проблемы, с которыми сталкиваются банки в процессе осуществления депозитной деятельности, в частности: несогласованность активно-пассивных операций банков, недостаточность ресурсов, аккумулируемых банковскими учреждениями для обеспечения имеющихся финансовых потребностей экономики. Намечены основные пути совершенствования депозитной политики в целях достижения максимального результата при минимизации затрат. **Методика.** Для решения задач такого класса в работе предложено использовать системный подход, методы рационального решения проблем. **Результаты.** В работе приведен подход, который рассматривает проблему привлечения депозитов в условиях кризиса и ее решение путем разработки депозитной политики. Проанализирована динамика депозитов, привлеченных депозитными корпорациями, также исследованы депозиты резидентов в разрезе секторов экономики. Установлено, что наиболее активным сектором экономики относительно накопления денежных средств на депозитных счетах являются домашние хозяйства и нефинансовые корпорации. Разработаны основные направления повышения эффективности депозитной политики банков. Результатом проведения депозитных операций является получение банками и их клиентами определенных преимуществ. Так, размещение денежных средств в депозиты для клиентов банка дает возможность: получать стабильный доход в национальной и иностранной валюте в виде процента в течение определенного времени; увеличивать сумму своих сбережений за счет процентного дохода; минимизировать риски потери средств и тому подобное. Относительно банков, то привлечение временно свободных средств в депозиты способствует: повышению ликвидности банка; увеличе-

нию объемов активных операций и формированию их эффективной структуры; ускорению безналичных расчетов; уменьшению стоимости ресурсов по сравнению с межбанковскими кредитами. **Научная новизна.** Предложены пути совершенствования, повышения эффективности проведения депозитных операций отечественными банками. **Практическая значимость.** Использование приведенного методического подхода позволит банковским финансовым учреждениям увеличить количество депозитных вложений.

Ключевые слова: ресурсная база, капитал банка, резервный капитал, нераспределенная прибыль, долгосрочные обязательства, депозит, депозитные операции, организация депозитных операций, депозитная политика.

V. V. BOBYL^{1*}, M. S. KORNILENKO¹

^{1*}Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. (056) 373-15-69, e-mail vladimir_bobyl@list.ru

¹Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. (056) 373-15-69, e-mail kornilenko1993@gmail.com

THE DEPOSIT OPERATIONS OF COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE, THEIR ORGANIZATION AND DEPOSIT POLICY

The purpose. The work is devoted to the nature of the Deposit activity of the Bank, to highlight the features of the Deposit policy of the Bank and ways of increase of efficiency of management of the Deposit operations of the Bank. The basic problems faced by banks in implementing their Deposit activity, in particular: lack of active-passive operations of banks, the lack of resources accumulated by banking institutions to ensure the financial needs of the economy. The main ways to improve Deposit policy to achieve maximum results while minimizing costs. **Methods.** For solving problems of this class is proposed to use a systematic approach, rational methods of solving problems. **Results.** In this work we present an approach that considers the problem of attracting deposits in the conditions of crisis and to address this issue by developing a Deposit policy. Analyzed the dynamics of deposits Depository corporations, are also investigated deposits of resident sectors of the economy. Found that the most active sector of the economy relative to the accumulation of funds in Deposit accounts are households and non-financial corporations. Developed the basic directions of increase of efficiency of the Bank's Deposit policy. The result of conducting Deposit operations is receiving banks and their customers certain advantages. Thus, the placement of funds in deposits for the Bank customers gives you the opportunity to receive a stable income in national and foreign currency in the form of a percentage within a certain time; to increase the amount of their savings at the expense of interest income; to minimize the risk of loss of funds, and the like. Regarding banks, the attraction of temporarily surplus funds in deposits contributes: the liquidity of the Bank; to increase the volume of active operations and the formation of their efficient structure; the acceleration of non-cash payments; reduction in the cost of resources compared to interbank loans. **Scientific novelty.** Suggest ways to improve, improve the efficiency of conducting Deposit operations by domestic banks. **Practical meaningfulness.** Use the methodical approach will enable the banking financial institutions to increase the number of Deposit investments.

Keywords: the resource base, the Bank's capital, reserve capital, retained earnings, long-term commitment, Deposit, Deposit operations, Deposit operations organization, Deposit policy.

Надійшла до редколегії 29.03.2015.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Головковою Л. С. та д-ром екон. наук, доц. Макаренко Ю. П.